

Cand lucrurile povestesc

Getta Neumann

Ceramist de renume, cu opere expuse in locuri prestigioase cum ar fi Victoria si Albert Museum sau Tate Britain, Edmund de Waal este descendentul familiei Ephrussi, o familie din marea burghezie europeana. In 1994 a mostenit o colectie de 264 netsuke, sculpturi japoneze miniaturale din fildes sau lemn care serveau de inchizatoare pentru pungii, pe vremea cand japonezii purtau kimono si nu aveau buzunare. Daca la inceput, in secolul al XVII-lea, netsuke erau obiecte utilitare, cu timpul au devenit obiecte de arta si de colectie. Trasand drumul acestei colectii de la primul care a reunit-o, Charles Ephrussi din Paris, Edmund de Waal povesteste istoria acestei familii de evrei, originara din Odesa, de la apogeul la disparitie.

The Hare with the Amber Eyes (Iepurele cu ochii de chihlimbar, in traducerea franceza *La Mémoire retrouvée*, titlu care sugereaza afinitatea cu Proust) este o carte superba, una dintre cele mai frumoase pe care le-am citit in acest an. De Waal a cutreierat lumea intreaga, a studiat tot, de la Proust la ziarele vremii, de la lucrari istorice la arhivele comunitatilor evreiesti, s-a lasat patruns

de povestea familiei si spiritul epocii. Este un artist care are pasiunea de a atinge, pipai, simti figurinele lucioase, pescarul, sobolanul, nuca sau iepurele cu ochii de chihlimbar. In romanul lui Proust, *In cautarea timpului pierdut*, gustul madeleinei inmuiate in ceai declansa o calatorie in timp ; aici, senzatia tactila resimtita cand strange in mana miniaturile, gandul ca au trecut prin atatea maini il impinge pe de Waal sa reconstituie trecutul, "incrucisarea sinuoasa si senzuala a lucrurilor si a memoriei".

Nu este singurul punct comun cu *In cautarea timpului pierdut*, romanul lui Proust. Charles Ephrussi este una din cele doua personalitati care au servit de model pentru Charles Swann, eroul romanului. Ca si Swann sau Proust insusi, Charles Ephrussi, dandy elegant, era un evreu bogat care frecventa saloanele marii burghezii si incerca sa fie acceptat de aristocratie. Amandoi erau esteti cu gusturi rafinate, amatori de arta. Amandoi au o relatie amoroasa complicata. Amandoi scriu studii, Swann despre Vermeer, Charles Ephrussi despre Dürer.

Colectia de netsuke paraseste Parisul din perioada La Belle Époque si palatul Ephrussi de langa Parc Monceau, vecin cu palatele nu mai putin opulente ale familiilor Camondo, Rotschild si Pereira, si se muta la Viena, fiind cadoul de nunta din partea lui Charles pentru varul sau Viktor. In splendidul palat Ephrussi din Viena, fastuos si pompos ca "un foaier de opera", modestele netsuke sunt

relegate in garderoba lui Emmy, tanara, frumoasa si cocheta sotie a bancherului Viktor.

Urmarim destinul acestei familii de evrei care au facut pe la jumatatatea secolului al XIX-lea o avere imensa la Odesa, unde erau numiti "regii graului", fiind cei mai mari exportatori de cereale din lume, si care au sporit-o mai tarziu, infiintand banci la Paris si Viena. Au contribuit la bunastarea patriilor pe care le-au ales, s-au distins prin donatii generoase. S-au lepadat de datinile iudaice. S-au adaptat epocii, obiceiurilor, oamenilor. Si totusi, in ochii multor contemporani, erau evrei care meritau sa fie tinta atacurilor antisemite. Charles de Waal, nu era interesat de afaceri. Iubea arta, colectiona opere de arta, era un mecena pentru pictorii impresionisti, prieten cu Renoir si Degas. Oare ce a simtit, se intreaba de Waal si noi cu el, cand Renoir nu se jena sa-si exprime sentimentele antisemite, iar Degas lua o pozitie anti-Dreyfus? Sau cand Goncourt, cel care a dat numele celui mai prestigios premiu literar francez, improsca cu comentarii antisemite? Iar Viktor la Viena, era oare deranjat de faptul ca in anumite cluburi, evreii nu erau admisi? Ca in presa apareau articole antisemite? Ca era considerat un

Charles Ephrussi

parvenit ?

Ceea ce stim e ca nu se mergea la sinagoga nici la Paris, nici la Viena. In resedintele lor somptuoase nu exista nimic care sa tradeze apartenenta lor la iudaism. Se sarbatorea Craciunul, si nu Hanuca, dar nu s-au convertit. Membri ai comunitatii evreiesti, Ephrussi erau prezenti in ocazii de mariaj si inmormantare. Erau donatori generosi pentru diferite cauze, dar nu s-au entuziasmat pentru idealul sionist si s-au tinut departe de evreii jerpeliti, refugiati in Austria in urma pogromurilor din Est. Theodor Herzl, dezamagit ca familia Ephrussi nu a reactionat pozitiv la rugamintea lui sa doneze pentru cauza sionista, exclama : " Ephrussi ... speculantii astia ! "

Instinctul lor politic i-a inselat nu o data. Inaintea primului razboi mondial, familia a fost cuprinsa de febra nationalismului austriac si de entuziasmul belicos, din dorinta de a se asimila, desigur. Iar inainte de al doilea, au avut incredere oarba in fortele de opozitie fata de invazia hitlerista in Austria. Si-au pierdut averea, au fost umiliti si alungati. Ramura franceza care s-a intrudit cu marile familii evreiesti, cu Rotschild, Reinach, Camondo, a pierit in mare parte in lagare.

Netsuke au supravietuit. Anna, servitoarea fidela a familiei la Viena, continua sa locuiasca intr-o camaruta in palat dupa ce stapanii fusesera alungati. In timp ce totul era inventariat si jefuit sistematic de nazisti, Anna a salvat bucatata cu bucatata toata colectia de netsuke si a tinut-o ascunsa in saltea. Dupa razboi, o preda in totalitate lui Elisabeth, fiica lui Viktor si Emmy, bunica lui Edmund de Waal. Anna, personaj admirabil despre care autorul nu reuseste sa afle mai nimic, doar ca era devotata si cinstita, este eroina acestei saga de familie.

Pasionati de cultura si de arta, liberali si cosmopoliti, descendentii Ephrussi continua in spiritul familiei. Din iudaism nu a ramas mai nimic. La mormantul lui Elisabeth, fiul ei, pastor anglican, a rostit un Kaddish. Cand a venit randul lui Iggy, fratele ei, Edmund de Waal a fost cel care spus rugaciunea in ebraica. Cu

respect, regret si nostalgia. Cartea in care a ridicat un monument familiei i-a reusit ca o netsuke : delicata, cizelata, indestructibila.

Edmund de Waal on Proust: The writer behind the hare

<http://www.telegraph.co.uk/culture/books/bookreviews/8418199/Edmund-de-Waal-on-Proust-The-writer-behind-the-hare.html>

Situl lui Edmund de Waal:

<http://www.edmunddewaal.com/index.html>

Cateva netsukes din colectie :

http://www.edmunddewaal.com/hare_with_amber_eyes/hare_netsuke_gallery.html

Edmund de Waal ca ceramist :

<http://vimeo.com/7434207>